

ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна, 08401
e-mail: oksi011279@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Perchuk Oksana Vladimirovna, senior lecturer of the Department of Accounting and Taxation
Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
Sukhomlynsky Str., 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: oksi011279@gmail.com

УДК 331.556.4:336.027

DOI: 10.5281/zenodo.1219800

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Рибакова Т.О.,
Андросенко А.М.

Предметом дослідження є теоретичні засади, стан та перспективи регулювання міграційних процесів між Україною та Європейським Союзом в умовах євроінтеграції.

Метою роботи є висвітлення заходів фінансового регулювання міграційних процесів в Україні в умовах євроінтеграції на засадах аналізу їх сучасного стану і тенденцій та згідно з новою Стратегією державної міграційної політики.

Методи дослідження. При проведенні дослідження використано системно-структурний підхід, методи спостереження та узагальнення, метод логічного аналізу, метод графічного аналізу, метод порівняння, метод абстрагування, метод аналогій.

Результати дослідження полягають в тому, що на основі проведеного аналізу міграційних процесів між Україною та Європейським Союзом та аналізу їх регулювання в умовах євроінтеграції запропоновано пріоритетні напрями фінансового регулювання міграційних процесів, які відповідають найбільш актуальним для України викликам в сфері міжнародної міграції.

Галузю застосування результатів є подальші наукові дослідження проблем фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема на рівні міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації та євроінтеграції України; навчальний процес (при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників з курсів «Фінанси», «Міжнародна економіка»).

Висновки. На сьогодні ЄС є найбільш привабливим регіоном світу для українських мігрантів. В умовах євроінтеграції в Україні в 2014-2017 роках спостерігається різкий перекид міграційних потоків в сторону еміграції, переважно трудової. Українська трудова міграція за своїми обсягами та профілем не відповідає національним інтересам України, оскільки до країн ЄС виїжджає економічно активне населення. Загрозливою тенденцією є поступове перетворення трудової міграції на постійну. Це вимагає розробки адекватної системи заходів регулювання міграційних процесів в рамках міграційної політики, пріоритетом якої має бути протидія депопуляції. Запропоновані в дослідженні заходи фінансового регулювання, серед яких ліквідація дисбалансу у фінансовій системі країни, залучення в економіку прямих інвестицій, формування інвестиційних ресурсів в соціальній сфері, реформа податкової системи, регулювання інфляції, фінансування соціальних програм для внутрішньо переміщених осіб, опосередковано впливають на міграційні процеси через соціальні стандарти. Вони спрямовані на покращення міграційного клімату, що має сприяти стримуванню темпів виїзду населення з України. Фінансові інструменти, що можуть бути використані для повернення українських мігрантів на батьківщину, засновані на наданні різноманітних фінансових пільг для реемігрантів. Фінансове регулювання міграційних процесів має здійснюватися в комплексі з іншими методами регулювання в рамках державної міграційної політики.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, трудова міграція, державне регулювання, фінансове регулювання, фінансові інструменти, адміністративно-правові інструменти, євроінтеграція, міграційна політика, безвізовий режим.

FINANCIAL REGULATION OF MIGRATION PROCESSES BETWEEN UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION: EUROPEAN INTEGRATION CONTEXT

Rybakova T.O.,
Androsenko A.M.

Purpose: highlighting the financial regulation of migration processes in Ukraine in context of European integration on the basis of analyzing their current state and trends according to the new Strategy of the State Migration Policy.

Methodology: system structural approach, methods of observation and generalization, method of logical analysis, method of graphical analysis, method of comparison, method of abstraction, method of analogies.

Results: on the basis of Ukraine-EU migration processes analysis and their regulation in European integration framework, the priorities of migration processes financial regulation are proposed corresponding the most urgent challenges for Ukraine in the sphere of international migration.

Practical implications: further research of the problems of foreign economic activity financial regulation, particularly at the level of international economic relations in context of globalization and Ukraine's European integration; education process including preparation of the relevant sections of textbooks and manuals for the courses «Finance», «International Economics».

Conclusions: the EU today is the most attractive region for Ukrainian migrants. In context of Ukraine's European integration in 2014-2017 there is a strong trend for migration flows towards emigration, mostly labour one. Ukrainian labor migration by its size and profile does not correspond to the national interests, as economically active population lives Ukraine for the EU. A threatening trend is the gradual transformation of labor migration into a permanent one. This requires developing an adequate system of measures for the regulation of migration processes within the framework of migration policy with its priority towards depopulation reducing. The financial regulation measures proposed, including liquidation of financial system imbalance in the country, attraction of direct investments into the economy, formation of investment resources in the social sphere, tax system reforming, inflation regulation, the financing of social programs for internally displaced persons, influence migration processes indirectly through social standards. They are aimed at improving the migration climate, which should help to limit the population migration from Ukraine. The financial instruments used to return Ukrainian migrants to their homeland are based on the provision of various financial benefits for re-immigrants. Financial regulation of migration processes should be carried out in combination with other methods of regulation within the framework of the state migration policy.

Key words: migration, migration processes, labor migration, state regulation, financial regulation, financial instruments, administrative and legal instruments, European integration, migration policy, visa-free regime.

ФИНАНСОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

Рыбакова Т.А.,
Андросенко А.Н.

Предметом исследования являются теоретические основы, состояние и перспективы регулирования миграционных процессов между Украиной и Европейским Союзом в условиях евроинтеграции.

Целью работы является разработка мер финансового регулирования миграционных процессов в Украине в условиях евроинтеграции на основе анализа их современного состояния и тенденций в соответствии с новой Стратегией государственной миграционной политики.

Методы исследования. При проведении исследования использованы системно-структурный подход, методы наблюдения и обобщения, метод логического анализа, метод графического анализа, метод сравнения, метод абстрагирования, метод аналогий.

Результаты исследования заключаются в том, что на основе проведенного анализа миграционных процессов между Украиной и Европейским Союзом и анализа их регулирования в условиях евроинтеграции были предложены приоритетные направления финансового регулирования миграционных процессов, соответствующие наиболее актуальным для Украины вызовам в сфере международной миграции.

Областью применения результатов являются дальнейшие научные исследования проблем финансового регулирования внешнеэкономической деятельности, в частности на

уровне международных экономических отношений в условиях глобализации и евроинтеграции Украины; учебный процесс (при подготовке соответствующих разделов учебников и учебных пособий по курсам «Финансы», «Международная экономика»).

Выводы. На сегодня ЕС является наиболее привлекательным регионом мира для украинских мигрантов. В условиях евроинтеграции в Украине в 2014-2017 годах наблюдается резкий перекоп миграционных потоков в сторону эмиграции, преимущественно трудовой. Украинская трудовая миграция по своим объемам и профилю не соответствует национальным интересам Украины, поскольку в страны ЕС уезжает экономически активное население. Угрожающей тенденцией является постепенное превращение трудовой миграции в постоянную. Все это требует разработки адекватной системы мер регулирования миграционных процессов в рамках миграционной политики, приоритетом которой должно быть противодействие депопуляции. Предложенные в исследовании меры финансового регулирования, среди которых ликвидация дисбаланса в финансовой системе страны, привлечение в экономику прямых инвестиций, формирование инвестиционных ресурсов в социальной сфере, реформа налоговой системы, регулирование инфляции, финансирование социальных программ для внутренне перемещенных лиц, косвенно влияют на миграционные процессы через социальные стандарты. Они направлены на улучшение миграционного климата, что должно способствовать сдерживанию темпов выезда населения из Украины. Финансовые инструменты, которые могут быть использованы для возвращения украинских мигрантов на родину, основаны на предоставлении различных финансовых льгот для реэмигрантов. Финансовое регулирование миграционных процессов должно осуществляться в комплексе с другими методами регулирования в рамках государственной миграционной политики.

Ключевые слова: миграция, миграционные процессы, трудовая миграция, государственное регулирование, финансовое регулирование, финансовые инструменты, административно-правовые инструменты, евроинтеграция, миграционная политика, безвизовый режим.

Постановка проблеми. У сучасному світі міжнародна міграція є одним з ключових явищ, що характеризують глобалізацію, неминучим наслідком переходу суспільства на постіндустріальний ступінь розвитку, а також джерелом як проблем, так і можливостей для всього людства. Розвиток глобалізації та демократизації суспільного життя сприяв виникненню значно ширших можливостей для переміщення людей між країнами, істотно активізувавши міграційні процеси.

Міжнародна міграція є важливим елементом формування складу і чисельності населення, фактором впливу на соціально-економічний розвиток та міжнародні відносини. Згідно доповіді Департаменту ООН з економічних та соціальних питань, що був опублікований 11 вересня 2013 р., чисельність мігрантів в світі склала 232 млн. осіб, або 3,2% населення Землі, та має тенденцію до подальшого збільшення [1].

В умовах дії Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом, яка в повному обсязі набрала чинності з 1 вересня 2017 р., має бути оновлено спільні інституційні рамки співпраці України та ЄС та поглиблено стосунки у всіх її сферах на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Однією з важливих сфер співробітництва є міграція, адже саме ЄС на сьогодні є найбільш привабливим регіоном світу для українських мігрантів. Згідно з даними Статистичної організації Європейської Комісії (Євростат), в 2016 році з майже 3,4 мільйона нових дозволів на проживання в Європейському Союзі [2] найбільшою групою отримувачів були саме українці – майже 589 тис. осіб, з них більшість просили дозволи на проживання в Євросоюзі саме у зв'язку з роботою (майже 83% від усіх отриманих українцями нових дозволів). Безвизовим режимом з Європою уже користуються багато українців, а невдовзі таку можливість матимуть понад 6 млн. українських громадян [3, с. 7]. За даними представництва Євросоюзу в Україні, за перший місяць функціонування безвизового режиму між Україною та ЄС з 11 червня 2017 р. ним скористалися майже 100 тис. українців, а на 30 січня 2018 р. близько 400 тисяч громадян України, які є володарями біометричного паспорта, перетнули кордон з Європейським Союзом [4].

Виїзд українських громадян на роботу за кордон має для суспільства численні психологічні, світоглядні, культурні, політичні, економічні та інші наслідки. Породжені міграцією виклики та проблеми вимагають від уряду України спільних з ЄС адекватних відповідей, що мають бути реалізовані через засоби міграційної, соціальної, економічної, зовнішньоекономічної політики, захисту прав людини тощо.

Проблема регулювання міграційних процесів займає достатньо важливе місце в соціально-економічній політиці будь-якої держави. В Україні міграційні процеси є об'єктом державного регулювання, що зазначено в Концепції державної міграційної політики. Концепція спрямована на:

- забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами;
- створення умов для сталого демографічного та соціально-економічного розвитку держави;
- підвищення рівня національної безпеки шляхом запобігання виникненню неконтрольованих міграційних процесів та ліквідації їх наслідків;
- узгодження національного законодавства у сфері міграції з міжнародними стандартами;
- посилення соціального і правового захисту громадян України, які перебувають або працюють за кордоном;
- створення умов для безперешкодної реалізації прав, свобод, законних інтересів мігрантів і виконання ними передбачених законодавством обов'язків;
- забезпечення повноти використання інтелектуального та трудового потенціалу таких осіб, додержання принципів захисту інтересів України [5].

Таким чином, державне регулювання міграційних процесів в Україні здійснюється за допомогою міграційної політики, спрямованої на захист національних інтересів держави в сфері міграції та на забезпечення сталого розвитку. В світлі євроінтеграційних прагнень України з одного боку, та з іншого боку – загроз її національній безпеці, пов'язаних з виїздом за кордон економічно активного населення, – дослідження регулювання міграційних процесів потребує нових підходів. Відповідно, державна міграційна політика повинна базуватися на глибокому аналізі міграційної ситуації, точній і достовірній міграційній статистиці і наукових дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання міграції на сьогодні є надзвичайно актуальними, а міграційні процеси є об'єктом ретельного дослідження в сучасній економічній науці. Проблеми регулювання міграційних процесів в Україні висвітлені в працях таких вітчизняних вчених, як В. Будкін, І. Бураковський, О. Власюк, В. Геєць, В. Кравченко, Е. Лібанова, Д. Лук'яненко, О. Малиновська, Н. Марченко, Т. Мірошніченко, А. Мокій, В. Новицький, С. Писаренко, О. Позняк, О. Рогач, М. Романюк, А. Румянцев, Є. Савельєв, Л. Семів, А. Філіпенко, Ю. Цибульська, Т. Циганкова, О. Шнирков, В. Шамраєва та інших.

Дослідження, присвячені міграції з України до ЄС, зокрема наслідки скасування візового режиму, прогнозування кількості мігрантів, формування та зміст сучасної міграційної політики України в контексті євроінтеграції, розвиток ринків праці, проводяться вітчизняними науково-дослідницькими організаціями. В країнах ЄС до досліджень проблем міграції залучено низку міжнародних урядових та неурядових організацій, які регулярно (як правило, щорічно) публікують результати досліджень в формі звітів, оглядів, аналітичних доповідей, рекомендацій тощо, певним чином впливаючи на формування міграційної політики ЄС.

Разом з цим, нестабільна політична й економічна ситуація в сучасному світі, надзвичайна динамічність міграційних процесів, що обумовлена численними політичними, економічними, соціальними чинниками, які впливають на суспільство в світовому масштабі, міграційна криза в Європі, а також розвиток співробітництва між Україною та ЄС в рамках дії Угоди про асоціацію, зокрема набуття безвізового режиму поїздок громадян України до Європейського Союзу, вимагають активізації наукових досліджень в сфері регулювання міграції.

Метою статті є висвітлення заходів фінансового регулювання міграційних процесів в Україні в умовах євроінтеграції на засадах аналізу їх сучасного стану і тенденцій та згідно з новою Стратегією державної міграційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. В країнах з ринком, що формується, трудова міграція громадян є на сьогодні найбільш масовим і соціально значущим міграційним потоком. Відповідно до даних дослідження, проведеного в рамках проекту Міжнародної організації з міграції (МОМ) у 2014-2015 рр., за кордоном перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України [6]. Основні країни призначення працівників-мігрантів – Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України.

Збільшення обсягів трудової міграції супроводжується певною переорієнтацією її потоків із традиційного східного напрямку, до Росії, на західний. В умовах конфлікту вона прискорилася. За даними опитування GFK-Україна на замовлення МОМ, серед потенційних трудових мігрантів з України частка тих, хто шукає роботу в Росії, знизилася з 18% у 2011 році до 12% в 2015 р., водночас привабливість Польщі зросла з 7% у 2006 році, коли було здійснено перше аналогічне дослідження,

до 30% на сьогодні [7; 8, с. 15]. Більш короткі і більш часті поїздки є характерними для міграції до сусідніх країн. В цілому ж, значна частина зовнішніх трудових міграцій в Україні має циклічний та сезонний характер.

Аналіз результатів досліджень проблем трудової міграції українців [8, 9, 10], проведений з виокремленням в якості об'єкту дослідження саме міграції до країн ЄС, дозволяє сформулювати певний соціально-демографічний «профіль» українського мігранта в країнах ЄС. Трудова міграція більш поширена серед чоловіків – вони складають дві третини від загальної кількості трудових мігрантів. Частка трудових мігрантів серед українських чоловіків у віці 15-70 років становить 4,8%, тоді як жінок – майже вдвічі менше (2,2%). Втім, є великі відмінності між країнами призначення за гендерним складом мігрантів. 57% трудових мігрантів були віком від 30 до 49 років із середнім віком 37 років. Переважна кількість українських трудових мігрантів зайняті в будівництві, сільському господарстві, діяльності домашніх господарств, готельно-ресторанному господарстві. В структурі персоналу за кваліфікаційним рівнем найбільша частина – представники найпростіших професій, а частка зайнятих в промисловості, ІТ-індустрії, фінансовій сфері є незначною.

Для української економіки та суспільства трудова міграція до ЄС має як позитивні, так і негативні наслідки (табл. 1).

Таблиця 1. Наслідки трудової еміграції з України

| Позитивні | Негативні |
|--|--|
| <ul style="list-style-type: none"> • зменшення соціальної напруги та навантаження на ринок праці, зокрема зниження рівня безробіття • значний приплив грошей в економіку у вигляді грошових переказів • матеріальне утримання сімей на батьківщині і поліпшення умов їх життя • розуміння мігрантами реальних умов функціонування ринкової економіки розвинених країн • вивчення мігрантами іноземних мов | <ul style="list-style-type: none"> • зниження трудового потенціалу через втрату економічно активного і найбільш працездатного населення • відтік мізків • втрата мігрантами-професіоналами кваліфікації внаслідок виконання «чорнових» робіт • втрата працівниками-мігрантами здоров'я через важкі умови праці та побуту • розпад сімей мігрантів, відсутність догляду за їхніми дітьми і батьками на батьківщині • порушення прав мігрантів в країнах перебування (насильство, ксенофобія, відсутність гарантій отримання зароблених грошей, відсутність захисту від злочинних елементів) |

Заробітки трудових мігрантів за кордоном сприяють підвищенню рівня життя багатьох домогосподарств, зменшенню бідності, зниженню тиску на ринку праці, розвитку малого бізнесу. Так, в Україні грошові перекази мігрантів родинам на батьківщині перевищують обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку, їх можна порівняти з 5,8% ВВП країни [11] (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну в 2013-2016 рр. [9, с. 85; 12]

| Показники | 2013 | 2014 | 2015 | 2016 |
|--|------|------|------|------|
| Надходження разом, млн. дол. США, в т.ч. | 8537 | 6489 | 5154 | 5425 |
| - через коррахунки банків | 3293 | 2410 | 2006 | 2279 |
| - через міжнародні платіжні системи | 4084 | 3190 | 2135 | 2126 |
| - неформальними каналами | 1160 | 889 | 1013 | 1020 |
| Обсяги грошових переказів у % до ВВП | 4,5 | 4,8 | 5,7 | 5,8 |
| Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США | 4509 | 847 | 3050 | 3441 |

Значна частка заощаджень українських трудових мігрантів накопичується в готівці вдома, у формі інвестицій і на рахунках в банках у країнах призначення. За наявності належних стимулів і умов українські трудові мігранти можуть перенести цей накопичений капітал в Україну.

В Україні в 2014-2017 роках внаслідок збройного конфлікту на сході країни і значного погіршення соціально-економічної ситуації спостерігається різкий перекид міграційних потоків в сторону еміграції, переважно трудової. Однак найбільш загрозливою тенденцією є поступове перетворення трудової міграції на постійну, оскільки українці, працюючи в розвинених країнах Європейського Союзу, намагаються легалізувати своє становище, перевозять свої сім'ї з тим, щоб

більше ніколи не повернутися в Україну. Відповідно, зменшуються обсяги грошових переказів від мігрантів, що є суттєвою загрозою економічній безпеці України. Таким чином, в структурі міграції відбуваються зміни в бік збільшення обсягу довгострокової еміграції, порівняно з якою кількість мігрантів, що повертаються в Україну, є вкрай незначною (рис. 1.).

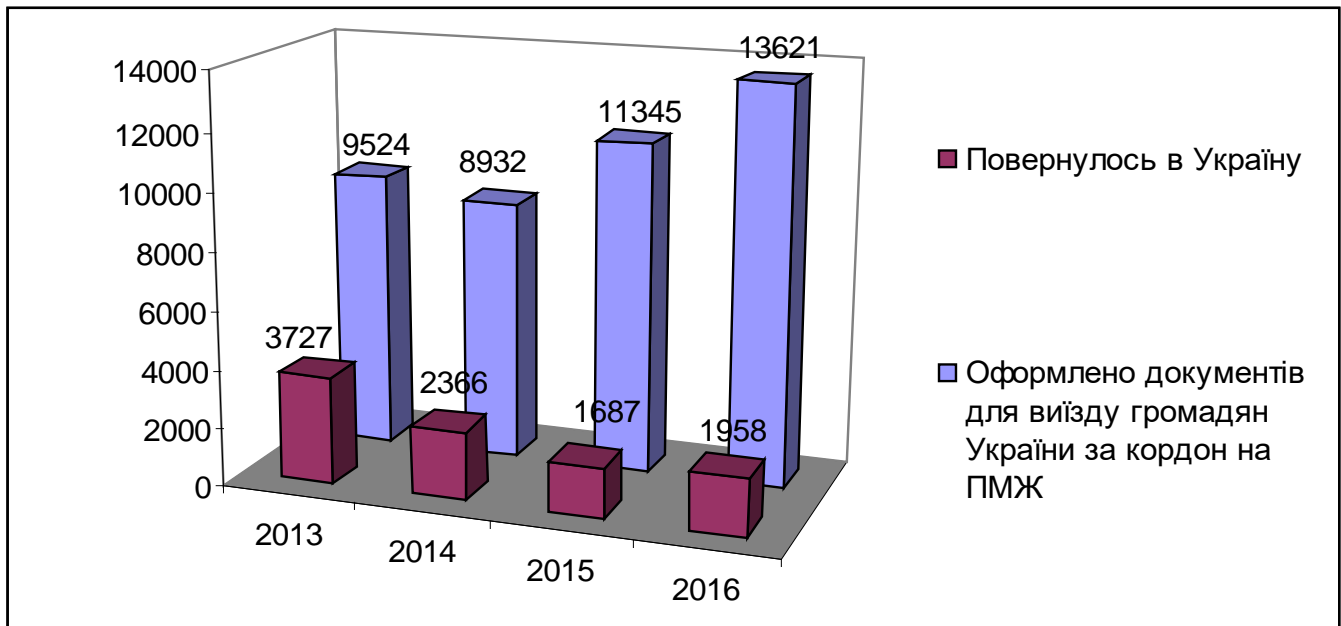


Рисунок 1. Кількість оформлених громадянами України документів для виїзду за кордон на постійне місце проживання та кількість громадян, що повернулися в Україну [9, с.52]

Все це вкрай негативно позначається на демографічному потенціалі країни, що, при збереженні існуючих тенденцій, неминуче призведе до втрат населення в найбільш активному віці, дефіциту робочої сили, зменшення народжуваності, прискорення старіння, і, як наслідок, до катастрофічної депопуляції в Україні. Відповідно, в таких умовах міграційна політика України в контексті євроінтеграції повинна розглядатися передусім як один із засобів протидії депопуляції [3].

З огляду на соціально-економічну і демографічну ситуацію в Україні та новітні глобальні та локальні зміни, уряд України 12 липня 2017 р. прийняв нову Стратегію державної міграційної політики, покликану забезпечити дотримання інтересів громадян України, українців за кордоном та іноземців в Україні [11, 13]. Зазначені чинники обумовлюють формування пріоритетів державного регулювання міграційних процесів (рис. 2.).

Забезпечення реалізації означених пріоритетів досягається за рахунок: удосконалення законодавства; подальших реформ органів виконавчої влади у сфері міграції та забезпечення скоординованої діяльності різних відомств та органів влади різного рівня у сфері реалізації міграційної політики; розвитку співпраці з громадянським суспільством, асоціаціями мігрантів в Україні і за кордоном; розвитку міжнародного співробітництва; поглиблення наукових досліджень у сфері міграції та удосконалення міграційної статистики [11].

У листопаді 2015 р. парламент ухвалив Закон «Про зовнішню трудову міграцію», спрямований на регулювання трудової міграції та соціальний захист мігрантів. На виконання цього Закону Уряд розробив і затвердив План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей, які повертаються в Україну. Планом удосконалено порядок ліцензування провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном. Водночас лібералізовано порядок оформлення дозволів на тимчасове працевлаштування іноземців в Україні [3, с. 6].

У багатьох країнах, зокрема розвинених, регулювання міграційних процесів здійснюється переважно за допомогою застосування адміністративно-правових і контрольних інструментів, спрямованих на кількісне обмеження міграції, регулювання її обсягів і структури міграційних потоків, серед яких візовий режим, процедури міграційного контролю, вимоги до суб'єктів трудової міграції і до посередників, заборони, введення еміграційних квот, визначення статусу іноземців тощо. Держава може встановлювати співвідношення між іноземними та вітчизняними працівниками, регулювати час роботи в певній країні, забороняти іноземцям займатися певними видами діяльності

тощо. Заходи регулювання міграційних процесів між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію є за характером переважно адміністративно-правовими. Більш дорогі, однак, і більш ефективні в довгостроковій перспективі інструменти економічного, в тому числі фінансового регулювання, що покликані створювати сприятливий міграційний клімат, поки що не набули достатнього поширення як в Україні, так і в інших країнах, які стикаються з загрозою міграційного убутку працездатного населення і посиленням процесів депопуляції.

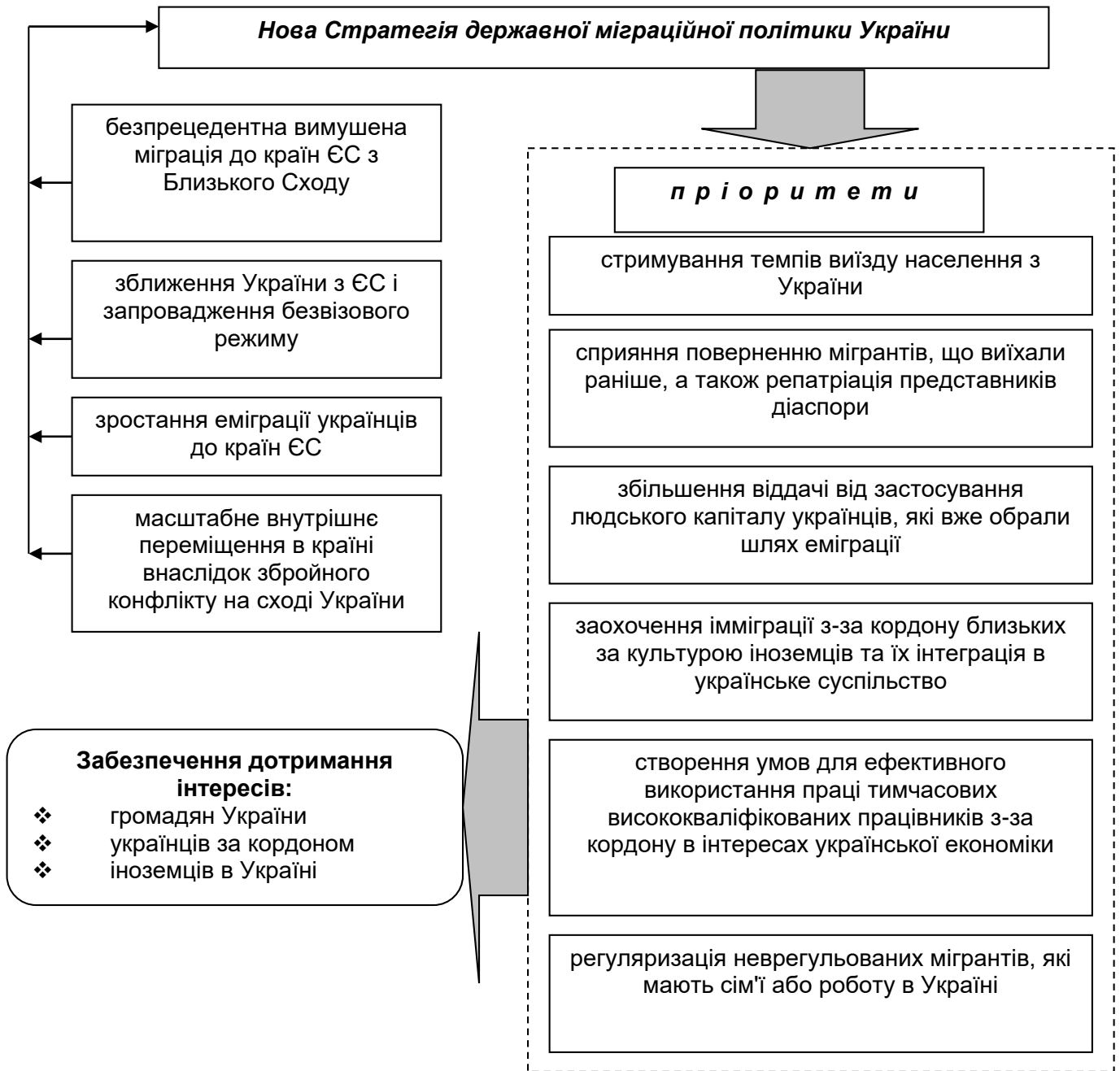


Рисунок 2. Передумови та пріоритети нової Стратегії державної міграційної політики України

Фінансове регулювання є найважливішою складовою державного регулювання економіки, одним із напрямів державної фінансової політики і вагомим інструментом впливу на соціально-економічний розвиток країни. Необхідність державного фінансового регулювання обумовлена тим, що держава повинна забезпечувати фінансовими ресурсами суспільні потреби, які не можуть бути задоволені за допомогою функціонування ринкового механізму. До таких потреб належить і соціальна підтримка населення, що справляє величезний вплив на міграційні процеси. Впорядкування регулюючих цілей фінансової політики дозволяє досягти відповідного балансування процесу перерозподілу фінансових ресурсів в суспільстві і досягнення певного рівня задоволення суспільних потреб [14, с. 5]. Таким чином,

сутність фінансового регулювання полягає у впливі держави на економічні та соціальні процеси шляхом перерозподілу фінансових ресурсів серед певних сегментів ринку для запобігання можливих або усунення існуючих диспропорцій і забезпечення макроекономічної рівноваги з використанням відповідних форм, методів та інструментів.

Заходи фінансового регулювання, на відміну від адміністративно-правового, опосередковано впливають на міграційні процеси через соціальні стандарти. Вони спрямовані на вихід з фінансово-економічної кризи, забезпечення економічного зростання як головного чинника підвищення соціальних стандартів і зростання добробуту населення.

З огляду на тенденції міграційних процесів між Україною та ЄС в умовах євроінтеграції, нагальними пріоритетами їх державного регулювання згідно з новою Стратегією державної міграційної політики мають стати: стримування темпів виїзду населення з України, сприяння поверненню мігрантів, що виїхали раніше, та репатріація представників діаспори; збільшення віддачі від застосування людського капіталу українців, які вже вибрали шлях міграції. Зазначені пріоритети дозволяють сформуванню системи заходів державного фінансового регулювання міграційних процесів, що спрямовані на покращення міграційного клімату в умовах євроінтеграції України. Серед них найбільш актуальними, на наш погляд, є наступні.

1. Ліквідація дисбалансу у фінансовій системі країни. В Україні зовнішні запозичення використовуються для поповнення валютних резервів Національного банку України, рефінансування банківської системи і повернення попередніх боргів, а не для розвитку економіки. Необхідно мобілізувати в економіку значні фінансові ресурси, які знаходяться на руках у населення внаслідок вилучення з банків депозитів і отримання грошових переказів від трудових мігрантів. Так, за оцінками фахівців, всього за період з листопада 2013, коли почався Майдан, і до кінця 2015 року населення забрало з банків депозитів в гривні на суму 75 млрд. грн., а депозитів у валюті - на суму 14 млрд. дол. [15]. Щоб залучити весь цей фінансовий ресурс в економіку України, потрібно повернути довіру населення до фінансових інститутів.

2. Фінансування державою або часткове фінансування спільно з європейськими інвесторами структурної перебудови вітчизняної промисловості на основі інноваційного розвитку. Суспільно регульований розвиток пріоритетних в інноваційному відношенні галузей означає і модифікацію соціальних структур на національному рівні, підвищення добробуту населення, поліпшення якості та умов праці людей [16, с. 280]. Крім того, результатом інноваційного розвитку стане впровадження у виробництво сучасних ресурсозберігаючих технологій. Це дозволить промисловим підприємствам зменшити матеріальну складову собівартості і, відповідно, збільшити витрати на оплату праці, забезпечуючи працівникам гідний рівень заробітної плати, а також підвищити власну конкурентоспроможність і успішно розвивати бізнес на принципах корпоративної соціальної відповідальності, інвестуючи в людський капітал.

3. Залучення в економіку прямих інвестицій, зокрема від європейських інвесторів, соціальним ефектом від яких буде створення нових робочих місць, зниження соціальної напруженості, відновлення промисловості та інфраструктури депресивних територій.

4. Формування інвестиційних ресурсів в соціальній сфері з використанням, поряд з традиційними, нових джерел фінансових коштів (фінансові ресурси державних і громадських організацій, підприємств, доходи від цінних паперів). Для того щоб ці джерела реально функціонували, необхідні умови, які зроблять фінансові інвестиції в соціальний сектор достатньо привабливими. З цією метою необхідно диференціювати інструменти фінансового ринку і забезпечити їм відповідну державну підтримку [16, с. 281].

5. Кардинальна реформа податкової системи, яка повинна бути узгоджена із завданням побудови в країні соціально-орієнтованої ринкової економіки європейського типу, становлення якої передбачає істотне підвищення державних витрат на розвиток охорони здоров'я, соціального забезпечення, соціального страхування, освіти, науки, культури тощо. В таких умовах мова йде не про зниження податків, що може привести до значних втрат для бюджету (адже податкове навантаження на заробітну плату в Україні становить 41,5%, що відповідає середньому по Європі 40% [17]), а про комплексні заходи, покликані відродити довіру бізнесу до держави, заохочувати підприємництво та збільшення кількості робочих місць, вивести значну частину економіки з тіні, стимулювати бізнес виплачувати працівникам «білу» зарплату (за різними оцінками, від 40 до 60% роботодавців частину зарплати виплачують у конвертах [17]). Дуже важливо впровадити прогресивну систему оподаткування, забезпечити податкові пільги при створенні нових робочих місць, при запуску проектів створення нових виробництв.

6. Регулювання інфляції, темпи зростання якої в Україні починаючи з 2014 р. значно перевищують темпи зростання заробітної плати, що призвело до зниження реальних доходів населення і його значної соціальної диференціації. В рамках регулювання інфляції державою повинні проводитися антиінфляційні дії з метою стримування інфляційних процесів, які є комплексом заходів у сфері фінансів, грошового обігу, кредиту, валютно-кредитних відносин, соціальної політики.

7. Фінансування соціальних програм для внутрішньо переміщених осіб, що допоможе створити умови для ефективної і безпечної внутрішньої міграції як альтернативи міграції до ЄС. Такі програми можуть включати фінансування будівництва житла та надання пільгового іпотечного кредитування, фінансування перенавчання внутрішньо переміщених осіб, надання грантів на відкриття власного бізнесу.

Фінансові інструменти державного регулювання міграційних процесів можуть також бути широко використані для повернення українських мігрантів на батьківщину. Для цього, поряд із запропонованими вище фінансовими заходами щодо поліпшення соціально-економічних умов в Україні, необхідно здійснення наступних заходів [11]:

- надання фінансової допомоги для забезпечення доступу реемігрантів до професійного навчання або перепідготовки, а також до бізнес-курсів для бажаючих відкрити власну справу;
- впровадження державної системи кредитування реемігрантів, які бажають відкрити власну справу в Україні;
- встановлення податкових пільг для тих реемігрантів, які вкладають зароблені за кордоном кошти у відкриття власного бізнесу в Україні;
- скасування митних зборів на ввезення мігрантами обладнання з країн ЄС з метою створення власного бізнесу в Україні.

Важливими заходами також є розробка і впровадження на основі часткового фінансування спільних з країнами ЄС проектів добровільного повернення та реінтеграції мігрантів на батьківщину.

Збільшення віддачі від застосування людського капіталу українців, які вже обрали шлях еміграції та постійно проживають в країнах ЄС, може бути забезпечено за допомогою:

- проведення політики заохочення валютних переказів мігрантів, в тому числі введення пільгових поштових і телеграфних тарифів на перекази;
- залучення валютних депозитів мігрантів в економіку України шляхом встановлення більш високого відсотка в порівнянні з внутрішніми вкладами і впровадження системи державних гарантій на валютні депозити.

Задля посилення захисту прав та інтересів українських працівників в країнах ЄС необхідно: проводити переговори з країнами ЄС щодо розширення легальних каналів працевлаштування українців на їх території, гарантій їх прав, зокрема, в сфері соціального забезпечення; надавати мігрантам надійну інформацію щодо їх прав через дипломатичні представництва за кордоном, кол-центри та веб-сайти державних органів в Україні, а також через мережу громадських організацій та української діаспори.

Висновки. Таким чином, в Україні та в інших країнах з ринком, що формується, проблема еміграції постає особливо гостро, і проведення адекватної міграційної політики є одним із пріоритетів соціально-економічного розвитку.

Забезпечення національних інтересів України при співробітництві з країнами ЄС в довгостроковій перспективі потребує більш широкого використання інструментів економічного, у т.ч. фінансового регулювання, які покликані створювати сприятливий міграційний клімат в країні. Незважаючи на непрямий характер впливу заходів фінансового регулювання на міграційні процеси (безпосередньо регулювання піддаються не самі міграційні процеси, а соціально-економічні умови, в яких вони здійснюються), їх значення для стримування потоку економічних мігрантів з України є величезним. Ключовим при цьому є підвищення рівня життя населення як єдина можливість запобігти масовому відтоку за кордон вітчизняних працівників, особливо молодих фахівців.

Безумовно, регулювання міграційних процесів є складною системою, на яку впливають безліч чинників. У зв'язку з цим запропонований перелік заходів не є вичерпним, а лише відповідає найбільш актуальним для України викликам в сфері міграції в умовах євроінтеграції. Слід зауважити, що в сучасному глобалізованому світі міграція – це явище неминуче, і, на нашу думку, домогтися радикального зменшення міграційних потоків неможливо. Фінансове регулювання міграційних процесів має здійснюватися в комплексі з іншими методами регулювання в рамках державної міграційної політики України з метою отримання державою і суспільством максимальних вигод від міграції.

Список використаних джерел

1. *International migrant stock, total*. [Електронний ресурс] / *The World Bank Data*. – Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.TOTL>
2. *Asylum and managed migration* [Електронний ресурс] / Сайт Eurostat. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
3. О.А. Малиновська. Зовнішня міграція громадян України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів: виклики та шляхи реагування [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/bezviz-6eaa1.pdf>.
4. 400 тисяч українців вже скористались безвізовим режимом з ЄС [Електронний ресурс] / Агенція інформації та аналітики Galinfo. – Режим доступу: https://galinfo.com.ua/news/400_tysyach_ukrainsiv_vzhe_skorystalys_bezvizovym_rezhymom_z_yes_279927.html.
5. Про Концепцію Державної міграційної політики. Указ Президента України № 622/2011 від 30.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.
6. Міграція як чинник розвитку в Україні [Електронний ресурс] / К.:МОМ, 2016. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnuk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.
7. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015 [Електронний ресурс] / Міжнародна організація з міграції (МОМ). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf.
8. Міграція в Україні: факти і цифри 2016 [Електронний ресурс] / Міжнародна організація з міграції (МОМ). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.
9. Міграційний профіль України 2016 [Електронний ресурс] / Державна міграційна служба України. – Режим доступу: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/mig_prifil_2016.pdf.
10. Проект «Прогноз міграції між ЄС, країнами Вишеградської четвірки та Східною Європою: наслідки скасування візового режиму». Червень 2014 р. [Електронний ресурс] / Центр східних досліджень. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files//Projects/2013/visegrad_b/210x297_184pp_IER_Research_v3.pdf.
11. О. А. Малиновська. Щодо необхідності розробки і затвердження нової редакції Концепції державної міграційної політики України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1762>.
12. *Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)* [Електронний ресурс] / *International Monetary Fund*. – Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2016&locations=UA&name_desc=false&start=2013&view=chart.
13. Україна прийняла нову стратегію державної міграційної політики, розроблену за підтримки МОМ / Офіційний сайт представительства Международной организации по миграции в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua/ukrayina-pryynuala-novu-strategiyu-derzhavnoyi-migracijnoyi-polityku-rozroblenu-za-pidtrymku-mom>.
14. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Кансва, та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с. – Бібліогр.: 160.
15. Скільки денег украинцы забрали из банков в 2015 году? [Електронний ресурс] / Канал 112 UA. – Режим доступу: <https://112.ua/mnenie/skolko-deneg-ukraincy-zabrali-iz-bankov-v-2015-godu-278182.html>.
16. Тропіна В.Б. Фінансове регулювання соціального розвитку суспільства: монографія / В.Б. Тропіна. – К.: НДФІ, 2008. – 368 с. – Бібліогр.: 363.
17. Податки по-новому: скільки українці «платять» державі і чи потрібно знижувати податки [Електронний ресурс] / Інтернет-портал «Сьогодні». – Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/nalogi-po-novomu-skolko-ukraincy-platyat-gosudarstvu-i-nuzhno-li-snizhat-nalogi--793142.html>.

References

1. *International migrant stock, total* / *The World Bank Data*. <https://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.TOTL>.
2. *Asylum and managed migration* / Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
3. О.А. Malynovska. *Foreign migration of Ukrainian citizens in conditions of deepening the European integration processes: challenges and ways of responding* / *National Institute for Strategic Studies*. <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/bezviz-6eaa1.pdf>.

4. 400 thousand Ukrainians have already benefited from the visa-free regime with the EU / «Galinfo» information and analytics agency. https://galinfo.com.ua/news/400_tysyach_ukraintiv_vzhe_skorystalys_bezvizovym_rezhymom_z_yes_279927.html.
5. About the Concept of the State Migration Policy. Decree of the President of Ukraine № 622/2011 from 30.05.2011. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.
6. Migration as a factor of development in Ukraine / Official website of the International Organization for Migration in Ukraine. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf.
7. Research on migration and human traffic: Ukraine, 2015 / Official website of the International Organization for Migration in Ukraine. http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf.
8. Migration in Ukraine: facts and figures 2016 / Official website of the International Organization for Migration in Ukraine. http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.
9. Migration profile of Ukraine 2016 / State Migration Service of Ukraine. https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_prifil/mig_prifil_2016.pdf.
10. Project «Migration forecast between the EU, the Visegrád Four Countries and Eastern Europe: the consequences of visa-free regime». June 2014 / Centre for Eastern Studies. http://www.ier.com.ua/files//Projects/2013/visegrad_b/210x297_184pp_IER_Research_v3.pdf.
11. O.A. Malynovska. Concerning the necessity to develop and approve a new edition of the Concept of the State Migration Policy of Ukraine. Policy Brief / National Institute for Strategic Studies. <http://www.niss.gov.ua/articles/1762>.
12. Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$) / International Monetary Fund. https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD?end=2016&locations=UA&name_desc=false&start=2013&view=chart.
13. Ukraine has adopted a new strategy for state migration policy, developed with the support of IOM / Official website of the International Organization for Migration in Ukraine. <http://iom.org.ua/ua/ukrayina-prynyala-novu-strategiyu-derzhavnoyi-migraciyoi-polityky-rozroblenu-za-pidtrymky-mom>.
14. Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren / za zah. red. A.A. Mazaraki [State financial regulation of economic transformations]. Kyiv: Kyiv National Trade and Economic University, 2015. 376 p. Bibliogr.: 160.
15. How much money did the Ukrainians take from banks in 2015? / Channel 112 UA. <https://112.ua/mnenie/skolko-deneg-ukraincy-zabrali-iz-bankov-v-2015-godu-278182.html>.
16. Tropina V.B. Finansove rehulivannia sotsialnoho rozvytku suspilstva: monohrafiia [Financial regulation of society's social development: monograph]. - Kyiv: Research Financial Institute, 2008. 368 p. Bibliogr.: 363.
17. Taxes in a new way: how much Ukrainians «pay» to the state and whether it is necessary to reduce taxes / Internet portal «Sohodni». <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/nalogi-po-novomu-skolko-ukraincy-platyat-gosudarstvu-i-nuzhno-li-snizhat-nalogi--793142.html>.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Рибаква Тетяна Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, докторант
e-mail: taryb@ukr.net

Андросенко Алла Миколаївна, студентка фінансово-гуманітарного факультету
e-mail: allaandrosenko@ukr.net

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., 08401, Україна

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Рыбакова Татьяна Александровна, кандидат экономических наук, доцент, докторант
e-mail: taryb@ukr.net

Андросенко Алла Николаевна, студентка финансово-гуманитарного факультета
e-mail: allaandrosenko@ukr.net

ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 32, г. Переяслав-Хмельницкий, Киевская обл., 08401, Украина

DATA ABOUT THE AUTHORS

Tetiana Rybakova, Ph.D. in Economics Science, Doctoral Student

e-mail: taryb@ukr.net

Alla Androsenko, student, Faculty of Finance and Humanities

e-mail: allaandrosenko@ukr.net

Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University
30, Sukhomlynskogo Street, Kyiv region, 08401, Ukraine

УДК 336.

DOI: 10.5281/zenodo.1219805

СВІТОВИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Тірбах Л.В.

Предметом роботи є теоретичні та практичні аспекти світового досвіду бюджетного регулювання.

Метою роботи є аналіз та систематизація досвіду реалізації заходів бюджетного регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою.

Методологія: У роботі використані методи порівняльного аналізу, синтезу, логічного узагальнення результатів.

Результати роботи: Проведений порівняльний аналіз бюджетної політики країн – членів ЄС та України дає змогу стверджувати, що сформована в нашій країні бюджетна система в цілому відповідає загальним принципам побудови, правилам формування державних видатків та їх розподілу за пріоритетними напрямками розвитку соціально-економічної системи, що використовуються в межах європейського співтовариства. Відповідно це дає змогу національній економіці ефективно інтегруватися з країнами європейської співдружності та дотримуватися встановлених вимог щодо забезпечення економічної конвергенції об'єднаних суспільно-територіальних систем.

Галузь застосування результатів: результати даного дослідження можуть бути застосовані у практиці бюджетного регулювання суспільного розвитку.

Висновки: Підхід розвинутих країн до реалізації заходів бюджетного регулювання є важливим з позиції необхідності оцінки впливу бюджетної політики на динаміку економічного розвитку на різних стадіях економічного циклу завдяки їх багаторічному досвіду прогнозування бюджетних показників. Пріоритетним напрямом бюджетної політики країн Європейського Союзу є забезпечення стійкості системи державних фінансів, сприяння досягненню фінансової рівноваги. З метою реалізації зазначеного було підвищено ставки податків на споживання, розширено базу оподаткування податків на доходи і прибуток, зменшено чисельність державних службовців, запроваджено мораторій на індексацію соціальних виплат. Особливої значущості набувають питання підвищення ефективності бюджетних видатків. Задля посилення дієвості заходів бюджетного регулювання необхідним є проведення системних реформ у сфері державних фінансів.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні відносини, бюджетне регулювання, державні видатки, дефіцит бюджету.

МИРОВОЙ ОПЫТ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

Тірбах Л.В.

Предметом работы являются теоретические и практические аспекты мирового опыта бюджетного регулирования.

Целью работы является анализ и систематизация опыта реализации мер бюджетного регулирования в странах с развитой и трансформационной экономикой

Методология: В работе использованы методы сравнительного анализа, синтеза, логического обобщения результатов.

Результаты работы: Проведенный сравнительный анализ бюджетной политики стран - членов ЕС и Украины позволяет утверждать, что сложившаяся в нашей стране бюджетная система в целом соответствует общим принципам построения, правилам формирования государственных расходов и их распределения по приоритетным направлениям развития социально-экономической системы, используемые в пределах европейского сообщества. Соответственно это позволяет национальной экономике эффективно интегрироваться со странами европейского содружества и придерживаться